

RECENZJA

**dzieła artystycznego,
pracy doktorskiej oraz dorobku artystycznego
mgr Joanny Świniarskiej-Szebeszczyk**

Zleceńodawca recenzji:

Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie.

Dotyczy:

Uchwały Rady ds. Nadawania Stopni Naukowych i Stopni w Zakresie Sztuki Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego im. Jana Długosza w Częstochowie z dnia 24 marca 2023 roku, powołującej mnie do pełnienia funkcji recenzenta w postępowaniu o nadanie stopnia doktora w dziedzinie sztuki, dyscyplinie sztuki muzyczne Pani mgr Joannie Świniarskiej-Szebeszczyk.

Do pisma z dnia 24 marca 2023 roku nadesłanego mi przez Przewodniczącego Rady ds. Nadawania Stopni Naukowych i Stopni w Zakresie Sztuki Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego w Częstochowie, Pana dr hab. prof. UJD Roberta Majznera, informującego o powołaniu mnie na recenzenta pracy doktorskiej Pani mgr Joanny Świniarskiej-Szebeszczyk. pt. *Analiza zagadnień wykonawczych dotyczących improwizacji wokalne w muzyce jazzowej na podstawie wybranych przykładów* została dołączona dokumentacja oraz dzieło artystyczne Doktorantki wraz z jego opisem.

Podstawowe dane o Doktorantce:

Joanna Świniarska-Szebeszczyk uzyskała tytuł magistra w zakresie sztuki muzycznej w roku 2017, wińcząc tym samym swoją edukację na Wydziale Kompozycji, Interpretacji, Edukacji i Jazzu Akademii Muzycznej im. Karola Szymanowskiego w Katowicach.

Od października 2019 roku Joanna Świniarska-Szebeszczyk obejmuje stanowisko asystenta Katedry Muzyki Uniwersytetu im. Jana Długosza w Częstochowie

Ocena dzieła artystycznego
oraz dołączonej pracy doktorskiej:

Tytuł pracy doktorskiej Joanny Świniarskiej-Szebeszczyk – *Analiza zagadnień wykonawczych dotyczących improwizacji wokalne w muzyce jazzowej na podstawie wybranych przykładów* – jest prawidłowo sformułowany, wskazuje na cel oraz zakres badań Autorki.

Dzieło artystyczne, stanowiące integralną część pracy doktorskiej mgr Joanny Świniarskiej-Szebeszczyk, przedstawione zostało w postaci nagrania audio zarejestrowanego na płycie CD.

W programie znalazły się utwory:

1. **Simply** – muzyka: Joanna Świniarska-Szebeszczyk
2. **Coś innego** – muzyka: Joanna Świniarska-Szebeszczyk
3. **Ballada** – muzyka: Joanna Świniarska-Szebeszczyk
4. **Odnaleźć Cię** – muzyka i słowa: Joanna Świniarska-Szebeszczyk
5. **Triste** – muzyka i słowa: Antonio Carlos Jobim
6. **All of me** – muzyka i słowa: Gerald Marks i Seymour Simons
7. **Gentle Rain** – muzyka i słowa: Luiz Bonfá
8. **Boplicity (Bebop Lives)** – muzyka: Cleo Henry i Gil Evans, słowa: Mark Murphy

Utwory nagrane zostały przez Doktorantkę w duecie z fortepianem:

Joanna Świniarska-Szebeszczyk – śpiew,
Kajetan Borowski – fortepian (utwory 1 – 4 oraz 7),
Bogusław Kaczmar – fortepian (utwory 5, 6 oraz 8).

Miejsce nagrania: Monochrom Studio oraz Studio Koncertowe Polskiego Radia Katowice.

Program można podzielić na dwie części.

W części pierwszej znalazły się cztery kompozycje autorskie Doktorantki.

Drugą część stanowią standardy wywodzące się z muzyki jazzowej.

Recital rozpoczęty został autorskim utworem **Simply**.

Ten rozsynkopowany temat zbudowany został z ciągów „prostych” ósemek *straight eights*. Sylaby, których wokalistka używa podczas śpiewania *scatem*, swoją artykulacją nawiązują do lekkiego brzmienia instrumentów używanych w muzyce latynoskiej. Tak dźwięczna w *swingu* zgłoska „d” tutaj zastąpiona zostaje bezdźwięcznym, niemal perkusyjnym w swoim wyrazie – „t”. W improwizacji wokalne pojawia się więcej fraz *legato*, z przewagą przenikających się samogłosek. Tutaj artykulacja i sposób frazowania nawiązuje

do śpiewnego w swoim wyrazie instrumentu dętego. Głos prowadzony jest lekko i delikatnie, podkreślając melodyjny temat piosenki.

Jako druga w programie znalazła się kolejna autorska kompozycja pt. **Coś innego**.

Temat utworu stanowi śpiewna, płynąca melodia prowadzona przez wokalistkę *scatem* opartym przede wszystkim na samogłoskach i miękko atakowanych spółgłoskach. Charakterystyczne dla tej kompozycji jest zmieniające się metrum. Podczas improwizacji pojawiają się frazy o bardziej sprecyzowanej rytmice i artykulacji. W tle sola pianisty wokalistka dubluje linię graną przez niego lewą ręką oraz, na kolejnej ścieżce, nakłada głosem subtelne efekty perkusyjne wykorzystując możliwości techniki *scat*. Uzupełnia i wzbogaca w ten sposób brzmienie skromnego, dwuosobowego zespołu o symboliczne zarysowanie partii kolejnych instrumentów: basu i perkusji.

Trzecia z kompozycji Doktorantki nosi tytuł **Ballada**.

Formę rozpoczyna płynąca *legato*, miękko artykułowana, nastrojowa melodia, zaśpiewana w swobodnym *ad libitum* wraz z towarzyszeniem fortepianu. Początkowo wokalistka używa głównie samogłosek, jak gdyby wykonywała wokalizę. W drugiej części tematu pojawia się, wraz z żywszym, określonym już tempem w metrum 6/8, więcej sylab zbudowanych również ze spółgłosek, co przybliża interpretację do typowego dla muzyki jazzowej *scatu*. Improwizacja wokalna kontynuowana jest w tempie i metrum drugiej części tematu.

Odnaleźć Cię – czwarty z utworów autorskich.

Kompozycja jest w swojej formie typową balladą. Tak, jak poprzedni, utwór rozpoczyna się wokalizą zinterpretowaną *ad libitum* na tle akompaniamentu fortepianu. Po kilku taktach pianista „znika”, zostawiając wokalistce przestrzeń do kontynuacji wokalizy, w tym fragmencie stanowiącej już całkowicie swobodną improwizację, zbudowaną jednak na określonych wcześniej akordach. Kolejny fragment utworu stanowi temat kompozycji ubrany w słowa autorstwa Joanny Świniarskiej-Szebeszczyk, zaśpiewany w określonym, balladowym tempie wraz z towarzyszeniem fortepianu.

Triste – to pierwszy z czterech standardów muzyki jazzowej, które znalazły się na płycie. Temat utworu skomponowany został jako *bossa nova* i taki latynoski wydźwięk ma również w interpretacji Doktorantki. W improwizacji wokalnej słyszalne są gdzieś tam wpływy muzyki swingowej. Wskazywać na to może użycie charakterystycznych dla swingującego *scatu* sylab (m.in. *do-rli-do, doo-je-doo, joo-ba-doo-ba, de-rlju-do, parl-joo-ba*) oraz triolowych ozdobników zastępujących proste ósemki używane w tradycyjnym latynoskim wykonawstwie. Świadczy to o wzajemnym przenikaniu się stylów, często występującym w interpretacjach muzyków jazzowych sięgających po repertuar pochodzący z różnych kultur. Takie zjawisko jest naturalne i nieuniknione w ogólnym procesie rozwoju muzyki.

Drugi standard jazzowy w wykonaniu Doktorantki nosi tytuł **All of Me**.

To kompozycja reprezentująca erę swingu. W treści pracy warstwa rytmiczna improwizacji wokalnej została przez Autorkę nakreślona prostymi ósemkami, na nagraniu słyszymy jednak linię melodyczną bogatą w drobne przesunięcia rytmiczne charakterystyczne dla rozkołysanego, triolowego pulsu. Elementy improwizacji w postaci subtelnych zmian rytmicznych i melodycznych znajdujemy również w temacie utworu. Zjawisko

charakterystycznego dla muzyki swingowej sposobu interpretacji rytmu Autorka opisuje szerzej w treści rozdziału trzeciego pracy.

Gentle Rain – standard jazzowy pochodzenia latynoskiego.

W wykonaniu Doktorantki utwór przyjmuje charakter balladowy o przekomponowanej warstwie harmoniczej oraz odbiegającym od oryginału metrum. Nawiązuje bardziej do rytmiki *straight eights* niż tradycyjnej *bossa nova*. Zarówno w temacie, jak i improwizacji melodia podana została przez wokalistkę w bardzo gładki i śpiewny sposób o miękkiej artykulacji, co sprawiło, że utwór swoim charakterem stał się bliski balladzie jazzowej.

Utworem zamykającym nagranie jest standard jazzowy o wyraźnie swingowym zabarwieniu – **Boplicity**.

Wszystkie transkrypcje autorskich improwizacji wokalnych zostały przez Kandydatkę poddane szczegółowej analizie i stanowią treść czwartego rozdziału pracy.

Dzieło artystyczne Doktorantki jest zróżnicowane i obejmuje szereg typowych dla muzyki jazzowej form przekazu. Joanna Świniarska-Szebeszczyk w swoich interpretacjach zaprezentowała umiejętności wokalne i improwizatorskie w wielu wariantach charakteryzujących wokalistykę jazzową. Na płycie znalazły się tradycyjne tematy standardów tej muzyki wzbogacone improwizacjami techniką *scat* o charakterystycznej, swingowej rytmice i artykulacji (*All of Me, Boplicity*). Wokalistka zaprezentowała również swoje umiejętności w stylistyce muzyki pochodzenia latynoskiego (*Triste, Gentle Rain*), z której od wielu lat czerpią swoje inspiracje muzycy jazzowi, a wiele utworów o charakterze *bossa nova* czy *samba* traktuje się dziś i nazywa standardami jazzowymi. Ukłon w kierunku tradycji świadczy o szacunku Doktorantki dla wartości fundamentalnych wokalistyki jazzowej. Zamieszczone na płycie improwizacje na tematy jazzowych standardów ukazują umiejętności wokalne Doktorantki oraz swobodę poruszania się po schematach harmonicznym typowych dla tej stylistyki. Joanna Świniarska-Szebeszczyk swoimi interpretacjami oraz improwizacjami zaprezentowała przykłady wykorzystania wiedzy na temat wokalistyki jazzowej szeroko zakreślonej w rozdziałach swojej pracy.

Nieco odmienne walory od opisanych powyżej odśłania Doktorantka w części nagrania stanowiącej interpretacje swoich autorskich kompozycji. Pojawia się w nich więcej przestrzeni dla swobodnej interpretacji *ad libitum*. Inna jest też pulsacja rytmiczna. Miejsce *swingowania* o wyraźnym triolowym podłożu zajmuje prostsza ósemkowa rytmika. Utwory swoim charakterem wyraźnie zmiernają w kierunku czasów bliższych współczesności.

Praca stanowiąca opis dzieła artystycznego Doktorantki nosi tytuł *Analiza zagadnień wykonawczych dotyczących improwizacji wokalne w muzyce jazzowej na podstawie wybranych przykładów*. Autorka we wstępie określa cel swoich rozważań:

Praca ta ma na celu zbadanie specyfiki improwizowanych wypowiedzi muzycznych, zarówno autorskich, jak i wybranych wokalistów [...] Opiszę też, z jakimi wyzwaniem techniczno-wykonawczymi musi zmierzyć się wokalista, który improwizuje.

(cytat, str. 7/8 pracy)

Następnie określa dwa główne nurty, którymi improwizacja wokalna podąża: pierwszy, oparty na swobodnej interpretacji tematu utworu oraz drugi, polegający na budowaniu nowych, autorskich fraz opartych na schemacie harmonicznym wybranego fragmentu utworu. Joanna Świniarska-Szebeszczyk swoje rozważania opiera głównie na drugim z w/w sposobów, który w samych założeniach jest niezwykle wymagającym procesem twórczym, graniczącym niemalże z umiejętnościami kompozytorskimi.

Improwizowanie wymaga nienaganej techniki, dużej świadomości muzycznej, kreatywności, a także intuicji. Wszystkie te czynniki kształtują indywidualny język artystyczny.

(cytat, str. 7 pracy)

Praca ujęta została w czterech rozdziałach.

Rozdział pierwszy zawiera zarys historii improwizacji wokalne w muzyce jazzowej. Dowiadujemy się w nim o procesie powstawania techniki *scat*. Autorka zatrzymuje się na dłużej przy postaci Louisa Armstronga, uważanego przez historyków za najważniejszą postać dla rozwoju tej techniki. Kolejną postacią szerzej opisaną w tym fragmencie pracy jest Ella Fitzgerald, przedstawiona jako artystka niezwykle twórcza, posługująca się doskonałą techniką wykonawczą.

Karkołomne frazy wyśpiewywane przez artystkę zdają się niemożliwe do wykonania, jednak jej nie sprawiają żadnych trudności.

(cytat, str. 14 pracy)

Doktorantka przedstawia następnie krótki szkic twórczości znamienitych jazzowych wokalistów: Sarah'y Vaughan, Marka Murphy'ego, Ala Jarreau, Bobby McFerrina oraz Urszuli Dudziak.

Rozdział drugi Autorka poświęca zagadnieniom wykonawczym stanowiącym o charakterze, strukturze i jakości improwizacji wokalne, skupiając się przede wszystkim na muzyce jazzowej. Wymienia elementy dzieła muzycznego, które wpływają na kształt i charakter improwizacji, takie jak: rytm, artykulacja i harmonia. Doktorantka wyraźnie podkreśla, że...

Rytm jest najważniejszym elementem muzyki jazzowej.

(cytat, str. 18 pracy)

W kolejnym fragmencie wyjaśnia, że przyczynia się do tego odmienny sposób dzielenia ćwierćnuty na t.zw. *nierówne ósemki*, które w praktyce więcej mają wspólnego z podziałem triolowym niż ósemkowym. Zjawisko to przyczynia się do charakterystycznego, jazzowego swingowania (kołysania), któremu Autorka poświęca w tym fragmencie więcej miejsca. Artykulacja jest wg Doktorantki kolejnym kluczowym elementem kształtującym improwizację wokalną. Joanna Świniarska-Szebeszczyk zwraca uwagę na symbiozę improwizacji wokalnej i instrumentalnej, która przyczyniała się i nadal przyczynia do ciągłych poszukiwań, ożywiając tym samym wzajemny ich rozwój.

Instrumentaliści w muzyce jazzowej próbują uzyskać śpiewność oraz melodyjność frazy. Czerpią z emocjonalności i artykulacji wokalnego jazzu pierwotnego. Wokaliści jazzowi próbują z kolei w swym śpiewie naśladować brzmienie instrumentów, czego wyrazem jest m.in. improwizowanie scatem. Wokalistyka i instrumentalistka w jazzie przenikają się, wzajemnie inspirując.

(cytat, str. 23 pracy)

W dalszym fragmencie Autorka wymienia i opisuje narzędzia artykulacyjne, którymi dysponować może wokalista zarówno podczas swobodnej interpretacji tematu realizując tekst literacki utworu, jak i podczas improwizacji *scatem*.

Trzecim elementem budującym improwizację jest wg Doktorantki...

Harmonia – szereg następujących po sobie akordów [który] warunkuje, jakie dźwięki zostaną zagrane przez solistę.

(cytat, str. 27 pracy)

W podrozdziale poświęconym harmonii Autorka wymienia charakterystyczne systemy budowania akordów i określa wynikające z ich konstrukcji skale, którymi mogą posługiwać się podczas improwizacji muzycy jazzowi.

W kolejnym fragmencie rozdziału Doktorantka opisuje aspekty techniki wokalnej.

Nabywanie techniki umiejętności kontrolowania głosu, znajomość mechaniki wydobywania dźwięku oraz prawidłowej techniki wokalnej poszerza zakres środków wykonawczych wokalisty, a także daje większą swobodę w kształtowaniu dźwięków.

(cytat, str. 36 pracy)

Zarysowuje następnie budowę aparatu głosowego, działanie rezonatorów oraz sposoby oddychania podczas śpiewu. Zauważa, że podczas improwizacji...

... zawodowi wokaliści często stosują techniki niezgodne z fizjologią głosu. Przeważnie są to zabiegi celowe, mające zbudować napięcie, wzmocnić ekspresję, poszerzyć paletę brzmień, nadać indywidualny charakter wypowiedzi. Zazwyczaj stosuje się je naprzemiennie ze śpiewaniem zbalansowanym, dobrą brzmącym, zdrowym głosem.

Najważniejsze jest świadome posługiwanie się własnym instrumentem i roztropne korzystanie z jego możliwości.

(cytat, str. 41 pracy)

Scat jako język improwizacji wokalne to tytuł kolejnego fragmentu pracy. Autorka pisze, że dzięki tej technice wokalista...

... ma większą swobodę ekspresji i może oprzeć swoją interpretację na elementach czysto muzycznych. Nie obowiązuje korzystanie z żadnej grupy sylab uznanych za te właściwe – język scatu jest indywidualnym językiem każdego wokalisty.

(cytat, str. 42 pracy)

Jako ważny element wokalne improwizacji Doktorantka wymienia również świadomość muzyczną wykonawcy.

Improwizowanie nie jest wrodzoną umiejętnością [...], a wynikiem pogłębiania swej świadomości muzycznej i ćwiczenia.[...] Improwizacja jest tym bardziej rozbudowana i tym ciekawsza, im więcej zasad jej budowania zna wokalista.

(cytat, str. 43/44 pracy)

W rozdziale trzecim Joanna Świniarska-Szebeszczyk przedstawia przykłady indywidualnego języka artystycznego w jazzowej improwizacji wokalne posługując się przeprowadzoną przez siebie analizą walorów twórczości Kurta Ellinga, Ala Jarreau oraz Elli Fitzgerald.

Rozdział ten poświęcony został trzem ikonom wokalistyki jazzowej. Każdego z wybranych artystów Autorka przedstawia w osobnych podrozdziałach, opisując w nich ważne aspekty biografii i drogi twórczej wybitnych wokalistów. Joanna Świniarska-Szebeszczyk umieszcza również zapis nutowy oraz dokonuje szczegółowej analizy transkrypcji wybranych fragmentów improwizacji opisywanych przedstawicieli techniki *scat*:

Kurt Elling – *Pandora's Pocket* (1997), *Nature Boy* (1997), *Closet Your Eyes* (1995),

Al Jarreau – *Take Five* (1997), *Groovin' High* (2004), *Spain* (1980),

Ella Fitzgerald – *Blue Skies* (1958), *It Don't Mean a Thing* (1957), *All Of Me* (1962).

Badania nad specyfiką muzycznej wypowiedzi mistrzów wokalistyki przeprowadzone w tej dysertacji doprowadziły mnie także do konieczności analizy własnego stylu.

(cytat, str. 132 pracy)

Zatem – czwarty rozdział pracy zawiera szczegółowy opis i analizę interpretacji własnych, które znalazły się na nagraniu audio stanowiącym dzieło artystyczne Doktorantki. Autorka skupia się przede wszystkim na fragmentach zawierających improwizacje wokalne techniką *scat*. Umieszcza zapis nutowy ich transkrypcji w treści rozdziału. Następnie przeprowadza analizę warstwy rytmicznej, artykulacyjnej oraz harmoniczej wybranych fragmentów, nawiązując przy tym do zawartych w poprzednich fragmentach pracy informacji.

Ocena dorobku artystycznego Kandydatki:

Działalność artystyczną Doktorantki stanowi głównie udział w występach z zespołem *The Sound Pack*, którego skład osobowy stanowią wokaliści:

Joanna Świniarska-Szebeszczyk,
Katarzyna Mirowska,
Małgorzata Biniek,
Marcin Wawrzynowicz,

oraz akompaniująca zespołowi sekcja rytmiczna w składzie:

Bogusław Kaczmar - fortepian,
Michał Kapczuk - kontrabas,
Przemysław Jarosz - perkusja.

Zespół w tym składzie koncertuje od roku 2016.

Spośród scen, na których zespół *The Sound Pack* zagościł należy wymienić: Filharmonię Częstochowską, Centrum Spotkania Kultur w Lublinie, Centrum Sztuki Impart we Wrocławiu, Amfiteatr w Ostrowie Wielkopolskim, Ośrodek Kultury w Strzelcach Opolskich, Ośrodek Działań Twórczych Światowid we Wrocławiu, Klub Bohema w Rzeszowie, Ośrodek Kultury w Bogatyni, klub Blue Note w Poznaniu, Vertigo Jazz Club we Wrocławiu, Teatr Mały w Tychach, Dom Kultury w Nowej Soli.

W dniach 16-26 lutego 2022 roku zespół *The Sound Pack* odbył trasę koncertową w Czechach, gdzie wystąpił m.in. podczas festiwalu: Jazz Bez Granic w Pilźnie, Jazziniec w Trutnov, JazzFest w Znojmie. Ostatni z koncertów trasy odbył się w ramach Festiwalu Jazzowego w Liptowskim Mikulaszu na Słowacji.

W roku 2019, wraz z kwartetem wokalnym *The Sound Pack* Joanna Świniarska-Szebeszczyk nagrała album CD pt. „Żyj kolorowo” zawierający polskie piosenki o swingowym charakterze. Utwory uwiecznione zostały w nowych aranżacjach Bartosza Pernala, Andrzeja Zielaka i Tomasza Pruchnickiego.

Podczas nagrań wokalistom towarzyszył zespół *Yarosh Organ Trio* w składzie:

Tomasz Pruchnicki - saksofon,
Kajetan Galas - organy Hammonda
Przemysław Jarosz - perkusja.

Joanna Świniarska-Szebeszczyk w roku 2014 uzyskała stypendium Marszałka Województwa Łódzkiego w kategorii Młody Twórca.

Konkluzja:

Dzieło artystyczne Joanny Świniarskiej-Szebeszczyk wraz z jego opisem zawartym w pracy pt. *Analiza zagadnień wykonawczych dotyczących improwizacji wokalne w muzyce jazzowej na podstawie wybranych przykładów* przedstawiają Doktorantkę jako twórczego, świadomego muzyka.

Praca skonstruowana została w sposób przemyślany i spójny. Autorka niezwykle szczegółowo opisała kluczowe dla swoich rozważań zagadnienia, jednocześnie w bardzo konsekwentny sposób rozwijając zakres badanego materiału.

Wszystkie narzędzia interpretacyjne, które wykorzystuje Doktorantka podczas swoich nagranych improwizacji wokalnych nawiązują tematycznie do treści pracy. Rozdział pierwszy wprowadza czytelnika w poruszaną tematykę w aspekcie historycznym. W rozdziale drugim Joanna Świniarska-Szebeszczyk przedstawia zagadnienia dotyczące improwizacji w wokalistyce jazzowej posługując się wiedzą teoretyczną, w trzecim – na przykładach mistrzów wokalistyki jazzowej opierając się na ich dorobku twórczym, w czwartym – rozwija temat rozważań przechodząc do analizy twórczości własnej.

Dorobek artystyczny Kandydatki zbudowany jest głównie na współpracy z zespołem *The Sound Pack* trwającej od 2016 roku, co wskazuje na początkowy etap Jej artystycznej drogi. Biorąc jednak pod uwagę szeroki zakres świadomości muzycznej Joanny Świniarskiej-Szebeszczyk ukazany w treści pracy oraz praktyczną łatwość poruszania się po meandrach technik wokalistyki jazzowej ujętą w załączonym nagraniu, wnioskuję, że Doktorantka jeszcze nieraz, na niejednej scenie i w niejednej konstelacji będzie miała okazję ukazać swój talent, wiedzę i umiejętności wokalne.

Niniejszym stwierdzam, że osiągnięcia artystyczne mgr Joanny Świniarskiej-Szebeszczyk spełniają warunki ustawy. Przyjmuje, akceptuję i popieram Jej wniosek o przyznanie stopnia doktora w dziedzinie: sztuki, w dyscyplinie: sztuki muzyczne.

prof. dr hab. Inga Lewandowska

